

מרן רבי יעקב משה חרל"פ זצ"ל
ראש הישיבה המרכזית "מרכז הרב"

בענין קריאת המגילה לבני הכפרים

(א) במגילה (ד' א-ב) א"ר חנינא חכמים הקילו על הכפרים להיות מקדימים ליום הכניסה כדי שיספיקו מים ומזון לאחיהן שבכרכים, למימרא דתקנתא דכרכין הוי וכו', ת"ש א"ר יהודה אימתי במקום שנכנסין וכו' אבל מקום שאין נכנסין בשני ובחמישי אין קורין אלא בזמנה, ואי סלקא דעתך תקנתא דכרכין היא משום דאין נכנסין בשני ובחמישי מפסדי להו לכרכין, לא תימא כדי שיספיקו מים ומזון אלא אימא מפני שמספיקין מים ומזון לאחיהם שבכרכין עיי"ש.

וראו מאד לשית לב מדוע בכל פעם שנזכר מימרא זו דר' חנינא מזכיר לה כדי שיספיקו ולא כמסקנת הש"ס מפני שמספיקין, עי' ריש מכילתין ובדברי רש"י ז"ל שם ולקמן (י"ט א'), וכבר עמדו על זה המפרשים ז"ל, ועוד יש לעורר מדברי הירושלמי הלכה א' שרוצה להוכיח מר' חנינא לענין מלאכה בפורים עיי"ש בפני משה ובקרבן העדה, ויותר נכון כפירוש הקרבן העדה דבעי להוכיח היתר מלאכה מדמספיקין מים ומזון ביום הפורים. ודחי דאולי עכ"פ הוא כחול המועד עיי"ש, ואם כמסקנת הש"ס מפני שמספיקין, אין מכאן שום הוכחה לענין מלאכה בפורים ועל כרחך דס"ל כס"ד דהש"ס, ותקשי להירושלמי קושית הש"ס דילן מר' יהודה. וגם יש להבין לשון "לאחיהן שבכרכין", שאמר ר' חנינא מאי ענין כרכין להכא וכי רק למוקפין מספיקים מים ומזון ולא לעיירות, ורש"י ז"ל פירש להדיא בריש מכילתין שיהיו פנויים להכין סעודת פורים לבני העיירות, ואעפ"י שיש לומר שהכונה אכרכין דעלמא האמורין בתלמוד וע"ד שכתבו התוס' (ג' ב') בהא דאמר ר' יהושע בן לוי כרך שאין בו עשרה בטלנים, מ"מ זהו דוחק דהתם י"ל דאגב דהזכיר כרך בשאר מילי נקט נמי הך לישנא להא, משא"כ רב חנינא לא הוה ליה למיתני לשון כזה גבי מגילה ופשיטא שבדקדוק נקט הכי.

הטורי אבן בסוגיין הקשה מאי פריך מר' יהודה, דלמא ר"ת כרמי בר חמא ס"ל דאמר בפרק זה בורר (סנהדרין כ"ה ע"א) דאימתי דר' יהודה לחלוק על ת"ק קאתי, וא"כ כיון דלחלוק אתי על כרחך רבנן ס"ל דאפילו במקום שאינן נכנסין אפי"ה מקדימין, לפי"ז בעל כרחין היינו טעמא דחקינו רבנן להקדים הוא משום תקנתא דכרכין, כדי שיספיקו להם מים ומזון לסעודת פורים, ולמה דחי הגמ' דברי ר' חנינא לגמרי ומסיק לא תימא אלא אימא, לימא ר' חנינא אליבא דרבנן קאמר, עיי"ש, ותירוצו דחוק.

בשיטת רש"י ז"ל דבני הכפרים היו קורין בעיר קשה לנו קושיה עצומה מהא מרינן בריש מכילתין דקתני בברייתא אמר ר' יהודה נולמסקנא דשם ר' יוסי בר' דה[ ] אימתי בזמן שהשנים כתקנן וישראל שרויים על אדמתם אבל בזמן הזה איל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה, ופרש"י ז"ל בזמן שהשנים כתקנן השנים מתעברות עפ"י בי"ד והיו שולחין שלוחיהן להודיע אימתי הוקדש ניסן, כל בזמן הזה שפסקו כל אלו וישראל נפרדו ולא יגיעו שלוחי בי"ד אצלם הכל פין לקריאת המגילה ואומרים י"ד באדר קרינן המגילה נשארנו לאדר ט"ו יום וט"ו ל ניסן פסח, ואם תקדים קריאתה יעשו פסח לסוף ל' יום של קריאה ונמצא אוכלין מזן בימים אחרונים של פסח.

והענין דאעפ"י דאמרינן בסנהדרין (י"ב ב') בהא דמעברין את השנה אף אחר פורים אמר לו רבא לר' נחמן מכדי מפוריא לפסחא תלתין יומין הוו ומפוריא דשינן בהלכות הפסח וכו' וכי מטי ריש ירחא מרחקין ליה, אתי לזוללי בחמץ, פירש רש"י ז"ל שם דכי הדר מעברי בי"ד לשתא ומודעי לעלמא לא מהימני להו שלוחי בי"ד ומזוללי בחמץ, עי"ש, הרי דגם בזמן שהשלוחין יוצאין היה חששא זו שלא יאמינו להשלוחים, וא"כ מעיקרא מדוע התירו להקדים ולא חששו לחששא זו, התם שאני דביום הפורים שמעו מפי בי"ד את הדרשא של הלכות פסח לכך לא אמינו להשלוחים, משא"כ בזמן שמקדימין שלא שמעו דרשה דהל' פסח שאז נדיין לא הגיעו השלושים יום שמתחילים לשאול ולדרוש בה' הפסח ע"כ לא היה חשש שלא יאמינו לשלוחים, רק אח"כ שישראל נפרדו לארצות רחוקות שלא יגיעו לשם השלוחין חששו טובא דיכול ליפוק מזה חורבה לענין חמץ.

ד) אלא דזה קשיא לנו אחרי דלשיטת רש"י ז"ל הם באים לעיר לקרות שם ויראו שבני העיר לא קראו ביום ההוא מהיכא תיתי שיטעו לומר ולחשב חג הפסח מפורים דידהו.

ה) ואעפ"י שרש"י ז"ל מפרש במשנתנו שמתקבצין לבא לעיר מפני שביום ב' וה' בתי דינין יושבים בעיירות א"כ י"ל שהם מתאחרים לבא בשעה מאוחרת וידמו שבני העיר כבר קראו את המגילה, זה אינו, דהא מפורש בב"ק (פ"ג א') דמשום הכי תיקן עזרא ישיבת בתי דינין בב' וה' משום דאתו כולי עלמא למיקריא בספריא נמצא דעכ"פ גם לקריאת התורה הם באים וממילא יראו שבני העיר אינן קוראים אז את המגילה.

ו) ואין לומר דמש"ה ס"ל לר"י בר"י דאין מקדימין בזמן הזה משום דנהי דאם חל י"ד בששת ימי המעשה ליכא לחששא זו מ"מ אכתי יש מקום לחששא זו אם יחול י"ד בשבת דקתני במתני' דעיירות וכפרים שניהם מקדימין ליום הכניסה ושפיר ידמו

דהיום פורים האמיתי ויחשבו להתלתין יומין מפורים דידהו ומשו"ה בטלו לגמרי הקדמת הכפרים.

(ז) דזה אינו, דולטעמיך במאי ניחא, דסוף סוף הרי לא יוכלו לקרות בשבת רק בערב שבת דהוא יום י"ג ויחשבו מיום י"ג וא"כ גם לדיך אתי לזלולי ביום אחרון של פסח.

(ח) ואין להקשות דא"כ לת"ק דרבי בברייתא (ד' ב') דעיירות גדולות קורין ערב שבת מ"ט לא חששו לחששא דחמץ גם לבני עיירות, [בשלמא לרבי י"ל כמ"ש להלן אות ל"ה], וכן העיר בזה הנודע ביהודה קמא או"ח סי' מ"ב, דלענ"ד נראה בזה פשוט דבעיירות ליכא לחששא זו כלל לפי הסוגיא דסנהדרין הנ"ל דמשו"ה מונין תלתין יומין משום דכפורים כבר מתחילין לדרוש בהלכות הפסח וא"כ כשחל בשבת ויקראו ערב שבת ולא יתחילו אז לדרוש בהלכות הפסח יכירו מזה עצמו שאין זה היום פורים האמיתי, משא"כ לבני הכפרים דעל כרחך מה שרגילים המה לחשוב תלתין יומין מפורים אינו מצד מה ששמעו הדרשה מהלכות פסח, דביום הכניסה ודאי לא ידרשו אז, ואפילו הכי חיישינן, וא"כ גם כשיקראו ערב שבת נהי דלבני העיירות לא יפוק מזה תקלה מ"מ אכתי יפוק מזה תקלה לבני הכפרים נמצא דכשיחול י"ד בחול בלא"ה לא יצא שום תקלה ואם יחול בשבת לא נמלט מחששא זו וא"כ מאי טעמא בטלו להקדמת הכפרים.

(ט) ואדרבא אם באמת רוצים אנו לתקן דלא יצא תקלה לענין חמץ הו"ל להחזיק בדין זה דהקדמת הכפרים, וגם כשיחול בשבת יקדימו הכפרים ליום הכניסה ובני העיירות למחר ערב שבת דאז היה מתוקן הכל דהרי לבני העיירות אין שום חשש כנ"ל והבני כפרים שיקראו ביום שאין בני העיירות קורין לא יטעו למנות פסח מפורים דיצעו משום זה עצמו שיראו שבני העיירות לא קראו אז.

(י) מיהו היה מקום לישוב קושיא זו עפ"י מה שיש לומר דנהי דלבני הכפרים הנכנסין להפרזים ליכא מה לחוש משום דזה עצמו יעיד להם שלא יטעו לחשוב מפורים דידהו אחר שיראו שבני העיר אינן קורין אז מ"מ אכתי יש לחוש להכפרים הנכנסים להמוקפין והיינו אלו שאינן סמוכין תוך מיל להכרך, דאם היו סמוכין תוך מיל בלא"ה אינן מקדימים וכמ"ש התוס' (ג' ב') בד"ה כרך שאין בו י' בטלנים לענין כרך עצמו, וה"נ מסתברא לכל הסמוך לו תוך מיל דלכל מילי הוה ככרך, וכה"ג כתב הרשב"א ז"ל לעיל (ב' ב') וז"ל קשיא לי עיר ועיר למה לי, וי"ל דדרשינן מיניה נמי עיר וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נדון כעיר ונ"מ להקדמה שאינו מקדים ליום הכניסה עכ"ל ע"ש. וא"כ אלו בני הכפרים הרחוקים יותר ממיל ובאים למוקפין,

ס קורין בזמנה אינם קורין ביום שהמוקפין קורין, דזמנם י"ד וזמן המוקפין ט"ו, הם שפיר חוזר החשש דחמץ, דממה שאין המוקפין קורין אז אין זה ראייה להם לא יחשבו מפורים דידהו, דבכל פעם כן הוא שאין המוקפין קורין עמם ביום א' ומשום חששא דכפרים הנכנסין למוקפין חששו גם לכפרים הנכנסים בפרוות בטלו לגמרי הקדמת הכפרים.

(א) אולם באמת אין זה מספיק דכל זה ניחא למסקנת הש"ס מפני שמספיקין אבל ס"ד דהש"ס מפני שיספיקו לפירש"י ז"ל שיהיו פנויים להכין לסעודת פורים לא ויך כלל טעם זה לאלו הכפרים הנכנסים למוקפים דגם אם יקראו בזמנם דהיינו י"ד יהיו פנויים לסעודת הפורים של המוקפין שהיא למחר ביום ט"ו, וא"כ לטעם זה כל התקנה שהתירו להכפרים להקדים לא היה כלל מעולם על אלו הכפרים נכנסים למוקפין, וא"כ לא שייך כלל לומר דמתוך שעקרו תקנה זו מהכפרים הסמוכים למוקפים עקרו נמי מהכפרים הסמוכים לפרוים, דהכפרים הסמוכים למוקפין לא היו מעולם בכלל תקנה זו.

(ב) באמת יש להתחקות על שורש פלוגתא דר' יהודה עם ר' יוסי ב"ר יהודה לפי מה דמסיק רב אשי בריש מכילתין דלר"י גם בזה"ז מקדימין במקום שנכנסין מהו ברכת פלוגתתם, ממ"נ אם יש מקום לתששא דחמץ גם ר"י הו"ל לחוש לזה ואם אין מקום לזה גם ר"י בר"י לא הו"ל לחוש לזה.

(ג) בעיקר דברי רש"י ז"ל שהכפרים נכנסים בעיר לקרות מפני שאינן בקיאים צריכים שאחד מבני העיר יקרא לפניהם הקשו התוס' ביבמות (י"ד א') בד"ה כי צמרינן מהא דאמר בירושלמי דבן עיר אינו מוציא בן כרך דכל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא אחרים ידי חובתם, וכן הקשה הטורי אבן, והיא לכאורה תפיסה עצומה על דברי רש"י ז"ל.

(ד) ונראה לנו בישובו על פי מה שיש לחקור בעיקר הדין דהקדמת הכפרים מה וצאים אז בקריאתם, חיוב קריאה או רק חיוב שמיעה, והוא דוגמת מה שכתב הבה"ג הובא בר"ן ז"ל לענין נשים שכל חיובן אינו אלא חיוב שמיעה, וה"נ יש לומר שהמצוה בי"א ובי"ב ובי"ג אינה מצוה יותר גדולה מהמצוה של י"ד וט"ו בנשים דכמו בנשים אינו אלא מצות שמיעה ה"נ בי"א ובי"ב ובי"ג אינו אלא מצות שמיעה, או נימא כיון שבי"ד ובט"ו יהיה על בני הכפרים חיוב קריאה גם עתה שמקדימין יוצאין גם חיוב קריאה.

(ט"ו) אמנם מסתבר לנו דבימי ההקדמה אינן מקיימים רק מצות שמיעה לבד ולא קריאה, והיינו שבמצות המגילה יש שתי מצוות קריאה ושמיעה, והיה הסדר בתקנת

מרדכי ואסתר לחלק בשמיעה והקריאה שבכל אלו החמישה ימים מ"א עד ט"ו כל מי שישמע קריאת המגילה יוצא ידי שמיעה אלא שביום י"ד וט"ו מתוסף גם מצות קריאה, ולכן לבני הכפרים הקילו שיקראו בהקדמה והיינו דאעפ"י שלא יצאו בזה מצות קריאה מ"מ הקילו עליהם במה שיצאו ידי שמיעה בלבד, ובני העיירות והמוקפין הגם שאם ישמעו המגילה בהקדמה גם המה יקיימו מצות שמיעה מ"מ כיון דמצות קריאה לא יצאו כי אם ב"ד ובט"ו קוראין בזמנה לקיים קריאה ושמיעה, ככה מסתבר לנו סדר התקנות של מרדכי ואסתר בענין זה. ובזה מדוייק היטב לשון המשנה מגילה נקראת ולא תני קוראין את המגילה כמו שעמדו המפרשים משום דבימי ההקדמה באמת אין החיוב לקרות אלא שתהא נקראת, היינו שמיעה.

ט"ז) ואין להקשות דא"כ איך ס"ל לאביי לקמן (י"ט א') בבן כפר שהלך לעיר דקאמר רבא שחזור וקורא עמהן מ"ט האי כבני העיר בעי למקרי ורבנן הוא דאקילו על הכפרים, ואיתביה אביי מברייתא, משמע דס"ל לאביי דגם כשהוא עתה בעיר א"צ לחזור ולקרות, ואם נימא שמתחילה לא יצאו רק חיוב שמיעה מ"ט לא יהיה מחוייב לחזור ולקרות ולקיים מצות קריאה — די"ל דאביי ס"ל דאדרבה כיון דאמרינן שהקילו על הכפרים על כרחך נקטינן שמתחילה לא חייבו את בני הכפרים כ"א במצות שמיעה לבד מש"ה גם כשהגיעו י"ד וט"ו אין מחוייבין לחזור ולקרות שלגביהו ליכא מצות קריאה כלל, ואפשר דאה"נ לאביי אין בן כפר יכול להוציא את בן עיר אפילו ביום י"ד לפי שהבן כפר אינו חייב רק בשמיעה ובן עיר חייב גם בקריאה וצ"ע.

י"ז) ממילא לפי"ז מיושב אות י"ג, דעד כאן לא קאמר בירושלמי שבן עיר אינו מוציא בן כרך כ"א ב"ד ובט"ו שאז הוא מצות קריאה להכי בעינן שישמעו מבר חיובא, משא"כ בזמן ההקדמה דבלא"ה אין מקיימין אז רק מצות שמיעה ובשמיעה לא שייך כלל לומר דבעינן שישמע מבר חיובא, דבכה"ג אין יציאת ידי חובתם מצד לתא דהמוציא אלא שהם יוצאים מצד עצמם שהרי שמעו בעצמם, [ויש לדון לפי"ז לשיטת הבה"ג והמרדכי דהנשים אינן חייבות רק בשמיעה דגם מי שאינו בר חיובא יכול לקרות לפניהן דפעולת השמיעה שמוטל עליהן הן עושות מצד עצמן ולא שאחר מוציאן], משו"ה שפיר כתב רש"י ז"ל דבן עיר קורא לבני הכפרים לפי שאין עליהן רק מצות שמיעה וא"צ לזה שישמעו מבר חיובא.

י"ח) והנה ביבמות שם אמרינן, תנן התם מגילה נקראת ב"א וכו' אמר לו ר"ל לר"י איקרי כאן לא תתגודדו, ומסיק אמר אביי כי אמרינן לא תתגודדו כגון שני בתי דינין בעיר אחת וכו' אבל שני בתי דינין בשתי עיירות לית לן בה, ורבא אמר כי אמרינן לא תתגודדו כגון ב"ד בעיר אחת וכו' אבל שני בתי דינין בעיר אחת לית לן בה.

תוס' שם הקשו דאכתי מה תירץ במגילה דבעיר אחת היו קורין לבני העיר ביידי בני הכפרים היו מקדימין לימי הכניסה, ואומר הרב ר' חיים דבני הכפרים היו רין בעירם והוי שתי בתי דינים בשתי עיירות דבכה"ג לא שייך לא תתגודדו אפילו ביי. וברא"ש ז"ל שם מקשה ג"כ קושיית התוס' ובתירוצו השני כתב ז"ל ועו"ל מגילה הוי כשתי בתי דינין בעיר אחת שבני הכרכים לא היו קוראים לבני הכפרים לא בני הכפרים קורין לעצמן בכרכים, עיי"ש, וזהו שלא כדברי רש"י ז"ל שבני עיר היו קורין להם ולא כדברי התוס' שהיו קורין במקומן, ונראה שכונתו כמ"ש י"ן ז"ל בריש מכילתין דמתוך שבני הכפרים מצויינים לעצמם ואין בני העיר קורין עליהם הוי כשתי בתי דינין בשתי עיירות דגם לאב"י לא הוה לא תתגודדו — כאורה לפי"ז קשה טובא מה נענה לשיטת רש"י ז"ל דאיהו ס"ל שקורין בעיר אחד מבני העיר קורא לפניהם דאיכרי כאן לא תתגודדו.

(ט) בשלמא לרבא י"ל כמ"ש הר"ן ז"ל מתחילה דהכא כשני בתי דינין בעיר אחת דהרי אנשי העיר ואנשי הכפר כל אחד בית דין לעצמו, ומשמע מדברי הר"ן ז"ל גם כשקורא לפניהם אחד מבני העיר ל"ה בזה משום לא תתגודדו, אבל לאב"י אפילו בשני בתי דין איכא משום לא תתגודדו קשה טובא לשיטת רש"י ז"ל קורין בעיר ואחד מבני העיר מוציאם.

(י) לזאת נראה לנו באמת לפי מ"ש באות ט"ו דגם בני העיירות והכרכים אם יקראו ימי ההקדמה יוצאים עכ"פ מצות שמיעה, רק מפני שלא יצאו ידי חובת מצות קריאה קורין בזמנם, מפני זה י"ל דבמקום שהיו בני הכפרים נכנסים שמה והיו וכרחים שאחד מבני העיר יקרא לפניהם היו באמת משתתפים עמם כל אותם בני עיר כדי שלא יהיה בזה משום לא תתגודדו והיו כולם שומעים את המגילה ובזמנה יו חוזרין וקורין לקיים מצות קריאה.

(יא) ואין להקשות דא"כ לכתחילה מאי פריך ריש לקיש ממגילה נקראת ופירש"י ז"ל דהקושיה היא גם ממה שהכפרים מקדימין ביום הכניסה ולדברינו שגם בני עיר היו משתתפים לשמוע המגילה אין התחלה לקושיה מכפרים והי"ל לרש"י ז"ל פרש עיקר הקושיה על עיירות וכרכים. דזה אינו דלר"ל עצמו דס"ל דגם בשתי יירות איכא משום לא תתגודדו גם מכפרים קשיא דהרי עכ"פ בעיר שאין הכפרים נכנסים שם לא היו קורין שני פעמים וא"כ סוף סוף קשיא דהוי אגודות אגודות בעיר אחת היו מקדמין מצד הכפרים ובעיר השניה היו קורין אותה בזמנה.

(יב) ועתה לפי"ז מיושב אות י"ג וגם אות ד' די"ל ר' יהודה ור' יוסי ברי' פליגי בפלוגתא דרבא ואב"י, דר' יוסי ברי' ס"ל כאב"י דשני בתי דינין בעיר אחת איכא משום לא תתגודדו, משו"ה ממ"נ אם יקראו במקומם בודאי איכא חששא דחמץ

ואם יקראו בעיר הרי אם ישתתפו עמם בני העיר לקיים מצות שמיעה איכא שפיר חששא דחמץ דתו לא שייך אות ד' דלא יטעו לחשוב מפורים דידהו משום שרואים את בני העיר שלא קראו אז דהרי אמרינן שכולם משתתפין לשמוע, ואם לא ישתתפו לשמוע הרי תו אסור לבני הכפרים לקרות שמה משום לא תתגודדו, ומשו"ה ס"ל לר"י בר"י דבזה"ז דאיכא חששא דחמץ אין קורין אותה אלא בזמנה — ור"י ס"ל כרבא דשני בתי דינין בעיר אחת ליכא משום לא תתגודדו משו"ה ס"ל דבמקום שנכנסים מקדימים גם בזה"ז, והיינו דבאמת לא ישתתפו בני העיר בשמיעה זו דמשום לא תתגודדו ליכא בזה דבני הכפרים ובני העיר כשני בתי דינין הם כאות י"ט, ותו לא יהיה חששא דחמץ כאות ד' דיראו את בני העיר דאינן קורין אז המגילה.

כ"ג) ובסגנון זה י"ל עוד באופן אחר קצת, והנה בעיקר אות י"ח י"ל דרש"י ז"ל יתרחץ כתירוץ הראשון שבדברי הרא"ש ז"ל הנ"ל וז"ל ובמגילה אעפ"י שקורין לבני העיר ב"ד ומקדימין לבני הכפרים וכו' כיון דלא עבדי הכא משום פלוגתא אלא שהמקום גורם ואם היה בן מקום זה הולך למקום אחר היה עושה כמותם הלכך לא מחזי כשתי תורות, ואעפ"י שר"ל הקשה לר"י ממגילה ר' יוחנן לא חשש להשיבו משום דלא חזי ליה כשתי תורות מטעמא דפרישית וא"ל עד כאן לא שנית מקום שנהגו, מההיא היה לך להקשות כי מההיא דמגילה לא קשיא מידי עכ"ל.

כ"ד) לפי"ז יש מקום לומר דכ"ז שייך רק בזמן שהשלוחין יוצאים, דגם אם היו בני הכפרים רוצים לקרות במקומן היו יכולים לקרות, משו"ה שפיר י"ל כיון דמצות קריאתם בא מצד מקומם ואילו היו בני העיר שם היו ג"כ מקדימין, משא"כ עתה שאין השלוחים יוצאים דגם אם היו רוצים בני הכפרים לקרות במקומם בהקדמה לא היינו שרינן להו מטעם חששא דחמץ דהר איכא משום לא תתגודדו אם יקראו בעיר, דהשתא תו ל"ש לומר דקריאתם מצד מקומם דהא חזינן דאדרבא שבמקומם צריכין לקרות בזמנה, ומשו"ה ס"ל לר"י בר"י דבזה"ז אין קורין אלא בזמנה. ור"י ס"ל כדרבא וכאות י"ט הנ"ל דבני העיר ובני הכפר כשני בתי דינין דמי ולרבא גם בעיר אחת ל"ה משום לא תתגודדו גם כשני בתי דינין וכיון שקורין בעיר ורואים שבני העיר אינן קורין אז ליכא חששא דחמץ ומשו"ה ס"ל דגם בזה"ז במקום שנכנסין שקורין בעיר מקדימין ליום הכניסה.

כ"ה) אלא דלפי"ז יקשה טובא מאי פריך הש"ס מר' יהודה א"ר חנינא דאמר חכמים הקילו על הכפרים כדי שיספיקו מים ומזון דא"כ גם במקום שאינן נכנסים הו"ל לאקדומי מטעם זה דכדי שיספיקו, נימא דבאמת הטעם כדי שיספיקו, רק במקום שאינן נכנסין וקורין בעירם היינו טעמא דאין מקדימין משום חששא דחמץ, משא"כ

מקום שנכנסים דיקראו בעיר דליכא תו חששא בחמץ דהרי רואים שבני העיר אינן זרין אז שפיר קורין גם בזה"ז.

(י"ו) ולכאורה היה אפשר לדון בישוב קושיא זו, דהא הש"ס קאי השתא למ"ד אימתי דר' יהודה במשנה הוי לפרש ולא לחלוק משו"ה ס"ל להש"ס דאין לומר טעמא דר"י בזמן שאינן נכנסין הוא משום חששא דחמץ דעל כרחך ת"ק דר"י אינו חושש כלל לחששא דחמץ מדאמר חל להיות בשבת כפרים ועיירות מקדימין ליום הכניסה, ואם היה הת"ק חושש לחששא דחמץ האיך היה מתיר שהכפרים ובני עיירות יקראו ביום א', ונהי דגם אם לא נתיר להם ליום הכניסה מ"מ לא נמלט לחששא דחמץ דעכ"פ יקראו ע"ש דהוא יום י"ג, וכאות ז', מ"מ לא הוי לנו להתיר לבני עיירות שיקדימו מערב שבת ליום חמישי דבאופן זה היינו נמלטים מכל חששא, דלבני עיירות בלא"ה אין לירא לחששא זו דהם רואים שלא התחילו לשאול לדרוש ביום זה וכאות ח', ולבני הכפרים לא יהיה חשש דהרי ראו שבני העיר לא יקראו ביום שקראו הם, אלא על כרחך שהת"ק דר"י אינו חושש כלל לחששא דחמץ, משו"ה שפיר מקשה הש"ס מר' יהודה א"ר חנינא דאם כדי שיספיקו גם במקום שאינן נכנסין הו"ל להקדים.

(י"ז) אכן באמת אחר העיון היטב יבואר לנו דאין מקום לומר כן כלל. דהנה טעמא מתני' דבחל בשבת גם עיירות מקדימין ליום הכניסה מפורש בברייתא (ד' ב') רבי וומר, אומר אני הואיל ונדחו עיירות ממקומן ידחו ליום הכניסה ולכאורה יש עמוד טובא על אריכות הלשון הזה וגם עצם הסברא בזה אינו מוכרח דמאי עדיף לנו יום חמישי מיום שישי וכי משום שצריכים להקדים יום א' נאמר שיקדימו שני ימים, ואם הכונה משום כבוד שבת שלא יטרדו בסעודת פורים, חדא, דהא ירושלמי (וכן פסק הר"י"ף) איתא דהסעודה מאחרין ולא מקדימין, וגם שהעיקר סור מן הספר דלא הזכיר כלל מכבוד שבת.

(י"ח) וביותר קשה לשון שנדחו עיירות ממקומן וכי ממקומן נתלשו הלא רק מזמנם תלשו והו"ל הואיל שנדחו עיירות מזמנם, ובודאי שדברי רבי הוא רבינו הקדוש אמרו במדה ובמשקל קודש קדשים.

(י"ט) אכן נראה דכונה עמוקה טמונה בדברים אלו, והוא עפ"י דברי הרא"ש ז"ל ונ"ל באות כ"ג דמשו"ה לא הוה בזה משום לא תתגודדו משום דמקומות מקומות שאני, שלא האגודות גורמים השינויים אלא המקום גורם. לפי"ז י"ל דכל זה ניחא שהעיירות קוראין בזמנה דאז שפיר ל"ה משום לא תתגודדו משום דכל אחד קורא מו שמקומו גורם לו החיוב משא"כ אם עיירות נדחו ממקומן כגון שחל בשבת אינם קוראים ב"ד כמו שמקום העיירות מחייבם, הדר איכא משום לא תתגודדו, ונהי דמצד לתא דהכפרים ל"ה אגודות אגודות משום שהם קורים כמו שמקומם

מחייבם, אבל מה שבני העיירות לא יקראו ביום שהכפרים קורים הוי זה אגודות אגודות, דכזה לא שייך לומר דהעיירות עושין כמו שמקומם מחייב להם דהרי בחל בשבת אינם קוראים בזמן שהמקום מחייבן. ומותאם בזה מאד לשון רבי הואיל ונדחו עיירות ממקומן היינו שבוה השנה לא יקראו כמו שמקומן גורם להם הדר הר"ל לא תתגודדו משו"ה ידחו כולם ליום הכניסה.

(ל) אלא דבאמת יש לשדות בזה נרגא דהרי כל הטעם שהכפרים מקדימין ליום הכניסה הוא משום שיספיקו מים ומזון לסעודת פורים וא"כ לפי"ד הירושלמי וכן דעת הרי"ף ז"ל דמאתרין הסעודה אחר השבת, ואפילו לדעת הרלב"ח ז"ל עכ"פ הסעודה היא בשבת, לא שייך כלל בזה הטעם שיספיקו דבלא"ה אין הסעודה ביום שקורין ולא שרו כלל להכפרים לאקדומי, ומאי זה טעם לומר דמשו"ה בני העיירות מקדימין ליום הכניסה משום דאם לא יקדימו יהיה מניעת קריאתם באיסור לא תתגודדו, אדרבא בחל בשבת גם בני הכפרים אינן מקדימין ליום הכניסה דהרי טעם זה דכדי דיספיקו לא שייך כלל בשנה זו.

(לא) אכן נראה דבודאי גם רבי ס"ל חששא דחמץ משו"ה ס"ל דנהי דבשנה זו שחל י"ד בשבת ליתא לטעם זה דכדי שיספיקו מ"מ אם יקראו כולם ערב שבת נהי דלבני העיירות לא יפוק מזה חורבא לענין פסח כנ"ל באות ח' מ"מ לבני הכפרים נפיק מזה חורבא לפסח שיחשבו התלתין יומין מיום י"ג ויאכלו חמץ ביום שביעי של פסח, לכן ס"ל לרבי שגם בחל בשבת צריכים בני הכפרים להקדים ליום הכניסה לבוא ביום חמישי ואז ליכא לחששא זו דחמץ.

(לב) ומרויחין בזה מקור נאמן לדין זה דמקדימין יום התענית ליום חמישי שהפוסקים ז"ל כתבו לדין זה מצד הסברא ולהנ"ל מבואר זאת מדברי רבי, והשתא ומה כשחל י"ד בשבת דערב שבת הוא יום הי"ג הקבוע תמיד לתענית אסתר אמרינן שנדחה ליום חמישי כ"ש כשהי"ג חל בשבת שנדחה התענית ליום חמישי.

(לג) עכ"פ לפי"ז תו אין מקום לומר כאות כ"ו, דמדאמר במתני' שגם העיירות נידחין ליום הכניסה מוכח דאינו חושש לחששא דחמץ, דאדרבא הלא כל עיקר יסודו של זה הדין שכולם יקדימו ליום הכניסה אינו אלא מפני שחוששים לחששא דחמץ ולולא זה לא היה מוצא לדין זה וככל המבואר בזה והדר אות כ"ה לדוכתא.

(לד) אלא דלפי הנ"ל דעל כרחך גם ת"ק דר"י דהיינו רבי דמתניתין ס"ל חששא דחמץ יקשה לנו טובא, לא מבעיא אם נימא דאימתי דר"י הוא לחלוק ות"ק דמתניתין ס"ל דגם במקום שאין נכנסין מקדימין ודאי קשיא טובא דבכה"ג שאינן נכנסים וקורין בביתם ודאי ליכא חששא דחמץ, אלא אפילו אם נימא דאימתי דר

וודה הוא לפרש וגם לת"ק במקום שאין נכנסים אין מקדימין ג"כ קשה דהא עכ"פ נכנסין מקדימין, ולפי מה דאמרנו בדברי רבי דס"ל כתי' הרא"ש ז"ל הנ"ל משו"ה ליכא משום לא תתגודדו משום דמקומות מקומות שאני, א"כ כיון דעכ"פ ביתם לא נרשה להם לקרות משום חששא דחמץ הדר איכא משום לא תתגודדו אם ננסו לקרות בעיר וכאות כ"ד דאם במקומן חייבים לקרות בזמנה לא שייך לומר עושים החיוב שמקומן גורם להם.

(יה) אכן נראה דס"ל לרבי ולת"ק דמתני' דכיון שבאים בני הכפרים ביום י"ד להכין עורת פורים לבני העיר והיינו שבני העיר מודיעים להם שיבואו להכין בעדם עורת פורים זה עצמו הוא להם לעד שלא יחשבו החלתין יומין דפסח מפורים ודהו ומשו"ה גם אם יקראו בביתם ליכא לחששא זו, דממ"נ אם יחול כחול סעודת פורים תוכיח שיראו בני העיר קורין אז את המגילה ומקיימים כל הלכות הפורים אם יחול בשבת דאז לא יהיה ראייה מסעודת פורים דגם לשיטת הרלב"ח ז"ל והסעודה כיום השבת הרי אינם באים לשם בשבת מ"מ הלא אם חל בשבת הוי יום תענית אסתר ביום חמישי ותענית אסתר יוכיח כאות ל"א.

(יו) מעתה לפי"ז מיושב היטב אות כ"ה דהכי פריך דבודאי ליכא למימר דטעמיה ר' יהודה במקום שאין נכנסים הוא משם חששא דחמץ, דממ"נ, אם אימתי דר"י לחלוק נמצא דת"ק ס"ל דגם במקום שאינם נכנסים מקדימים ליום הכניסה, א"כ שיה מדוע לא חשש הוא לחששא זו, ואם אימתי לפרש קשה עכ"פ אות ל"ד דכיון שבמקומותיהם אסור להם להקדים הרי אם יקראו בעיר יהיו אגודות אגודות, ועל דרך דצ"ל כאות ל"ה דסעודת פורים תוכיח, א"כ גם לר"י במקום שאינם נכנסים ליכא חששא דחמץ דסעודת פורים תוכיח, משום זה הוכיח הש"ס דליכא למימר די שיספיקו.

(יז) אלא דלפי כל דברינו אלה אדרבא קשה לנו אתירוצא דהש"ס דלא תימא כדי שיספיקו אלא אימא מפני דמספיקים, דהניחא אם נאמר דאימתי דר"י לחלוק נמצא באמת ת"ק ס"ל בטעם הקדמת בני הכפרים כדי שיספיקו, וגם במקום שאינם נכנסים יוכלו לקרות בביתם, משו"ה גם כשקורין בעיר ליכא משום לא תתגודדו, ובל אם נימא אימתי לפרש נמצא דגם ת"ק לשיטתו דס"ל בחל בשבת הכל קורין ביום הכניסה והוא כרבי, א"כ גם במקום שנכנסים היה אסור לקרות בעיר משום לא תתגודדו, דהא כל טעמא דרבי דהכל מקדימין ליום הכניסה הוא משום דס"ל עיקר הטעם דל"ה אגודות אגודות הוא משום דמקומות מקומות שאני, וא"כ גם במקומן אסור להם לקרות דלא שייך כלל לומר דעושין מה שמקומן גורם להם וכנ"ל.

(יח) נמצא דממ"נ מוקשה לנו תירוצא דהש"ס דאם נימא דס"ל אימתי לחלוק הרי

יקשה טובא קושית הטורי אבן הנ"ל באות א' דלמה ליה להש"ס להגיה בדברי ר' חנינא גימא דר' חנינא כת"ק ס"ל, ולומר דס"ל להש"ס אימתי לפרש בודאי אין שום מקום לומר כן כאות ל"ז.

ל"ט) ומבואר לנו מזה דאין שום מקום ג"כ לתרץ כתירוץ הטורי אבן שם שתירץ דמשו"ה מיאן הש"ס לומר הכי דמסתימת ר' חנינא לא משמע דאתי ליתן טעם רק לרבנן לחוד לפיכך מגיהה הג' להא דר"ח כדי דאתי טעמא דידיה לכו"ע, דהרי להנ"ל מבואר דע"כ לת"ק הטעם כדי שיספיקו ונמצא דאדרבא לפי מה שמגי' הגמ' מפני שמספיקין הוי טעמא דר' חנינא רק אליבא דר"י דאיהו יחידאה, ולפי מה דס"ד מעיקרא דקתני כדי דיספיקו הוי עכ"פ לרבנן דר"י.

מ) באמת עיקר תירוץ דהש"ס דלא תימא כדי שיספיקו אלא אימא מפני שמספיקים לכאורה נעלם מאד דמאי זה סברא לאפקועי בני הכפרים מחיוב קריאה בזמנה מפני שמספיקין תמיד מים ומזון, הרי מפני זה יפטרן ממצוות, וגם אם יהיה להם טורת לחזור לעיר וכי משום טרחא נפטרים ממצוות קריאה, וגם לפימ"ש באות ט"ו דמצות שמיעה מקיימים גם בימי ההקדמה מ"מ מהכ"ת נפטרים ממצוות קריאה, בשלמא להס"ד דש"ס כדי שיספיקו והיינו שיהיו פנויים להכין לסעודת פורים ניחא דעל ידם מתקיים מצות פורים ומבלעדם לא היה אופן לקיימם, דאין לומר שאפשר להכין מאתמול דעיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה ואתמול לא היה להם במה לקנות, אבל למסקנת הש"ס דהוא מפני שמספיקין לכאורה אין זה מספיק כלל לפוטרו ממצוה.

מ"א) אכן נראה לנו מילתא בטעמא עפ"י מ"ש הרמב"ן ז"ל הובא בר"ן ריש מכילתין דבני המוקפין לא היו בסכנה כ"כ כמו בני הפרזים, לפי שהיו יכולים להגן על עצמם בהיקף חומתם, לפי"ז אינו רחוק לומר דיען שהיתה הגזירה להשמיד את כל היהודים ביום אחד בשלשה עשר לחודש אדר על כן בודאי חתרו אחר עצות כאלה שגם בני המוקפין ילכדו ביום זה, לכן היו בני הכפרים בסכנה עוד קודם יום י"ג כדי שלא יספיקו מים ומזון לאחיהן שבכרכין ולזאת כשהגיע יום י"א ויום י"ב ובני הכפרים הכניסו מים ומזון להכרכים ושום אחד לא מיתה בידם ולא עמד בפניהם היו הימים האלה להם לימי חג ושמחה.

מ"ב) ומכוון מאד לשון כרכים שאמרו כי התג הזה היה מיוחד משום אותם שקרובים לבני הכרכים.

מ"ג) מעתה לפי"ז קשה לנו עוד בהיפך דהא ניחא בכפרים הנכנסין למוקפין אבל הכפרים שנכנסו לפרזים מאי טעם שרו הם להקדים, דהטעם דכדי דיספיקו לא ס"ל לר"י והטעם מפני שמספיקין לא שייך בהו.

(ז) לכן נראה דבאמת בהכפרים הסמוכים לפרזים כו"ע מודים דהטעם משום כדי שפיקו וע"ז אין תולק אפילו ר' יהודה, ומה שאומר הש"ס לא תימא כדי שיספיקו ומזון אלא אימא מפני שמספיקין מים ומזון לאחיהם שבכרכין אין הכונה לבטל דרי הטעם דכדי שיספיקו, אלא שרוח אחרת בכונת הש"ס, שמתחילה סבר דר' נא בא ליתן טעם להקדמת הכפרים הסמוכים ולכן הקשה הש"ס מר' יהודה, ומה א הקשה הש"ס מלשון כרכים שהזכיר ר' חנינא משום דאפשר לדחוקי אנפשין ל אסתם כרכין האמורים בתלמוד, אולם אח"כ מגלה לנו דר' חנינא לא מיירי מכפרים הסמוכים לפרזים דבזה אה"נ הטעם פשוט כדי שיספיקו מים ומזון א דבעיקר היה קשה לו לר' חנינא על הכפרים שסמוכין למוקפין דבדידהו לא דן כלל הטעם דכדי שיספיקו דבלא"ה פורים של המוקפין הוא למחרתו של ימים ומ"ט שרו המה להקדים, לזה תירץ מפני שמספיקין מים ומזון לאחיהם כרכים, היינו דאצלם יש טעם אחר מצד עיקר הנס הנ"ל.

(ח) וממילא לפי"ז אין כאן התחלה לקושית הטורי אבן הנ"ל באות א', דבאמת דנימא בדעת הת"ק על כרחך מודה דהטעם דהקדמת הכפרים שסמוכין למוקפין מפני שמספיקין, ומיושב ג"כ אות מ"ג דבכפרים הסמוכים לפרזים אה"נ גם י הטעם כדי דיספיקו — וגם מיושב מה דבכל דוכתא אמרינן הטעם כדי ספיקו וכמו שעמדנו בראש דברינו, דבכפרים שסמוכים לעיירות גם למסקנא עם כדי שיספיקו. וגם מיושב דברי הירושלמי דבעי למילף מזה לענין מלאכה ום דקאי בכפרים דפרזים, ולא קשיא מידי מר' יהודה דבזה גם ר"י מודה וכנ"ל.

(ט) אך דאכתי צריך לבאר בדברי ר' יהודה שמתלק בין מקום שנכנסים למקום ינם נכנסים, ממ"נ אם מיירי בכפרים הסמוכים לפרזים גם במקום שאינן נכנסים ט לא שרו להקדים, דמשום חששא דחמץ ליכא בה כנ"ל דסעודת פורים תוכיח, ס חל בשבת תענית אסתר מוכיח, ואם מיירי מכפרים הסמוכים למוקפין גם קום שנכנסים לא מצו לאקדומי דלדידהו שפיר איכא חששא גדולה דחמץ, דגם יכנסו בפורים דמוקפין להכין להם סעודת פורים לא יבורר להם טעותם דבלא"ה מונים התלתין יומין מפורים דמוקפין, וגם מה שרואים את בני הכרך שאינן יאים אז את המגילה אין זה ראייה להם דתמיד אינן קורין עם המוקפין ביום אחד דת"י.

(י) באמת לפי הנחה הנ"ל דסעודת פורים תוכיח הדרא לנו להבין דברי ר"י בר"י אמר בזה"ז הואיל והכל מסתכלין בה ואיכא חששא דחמץ אין קורין אלא בזמנה היכי תיתי דהוי זה חשש, ממה נפשך אם חל בחול סעודת פורים תוכיח ואם חל בבת תענית אסתר תוכיח.

מ"ח) הפרי חדש (סי' תרפ"ו ס"ק ב') כתב על פי ר"ת ז"ל במה שאמרינן י"ג זמן קהילה לכל היא וא"צ לרבוזי לפי שהכל מתקבצין ביום זה בעיירות לומר סליחות ותחנונים דא"כ איך קתני במתניתין חל להיות ברביעי כפרים מקדימין ליום הכניסה ואם איתא שבי"ג היו מתקבצים אמאי דחינן להו ליום הכניסה ניקרו בי"ג עיי"ש, והיא תמיהא עצומה מאד.

מ"ט) ובקרבן נתנאל על הרא"ש מתרץ על זה דמשום הכי מקדימין ליום שני כדי שיכינו סעודת פורים מערב יו"ט עיי"ש, ודברי קדשו תמוהין טובא דהא רש"י ז"ל בריש מכילתין פירש בהדיא שיהיו פנויים ביום פורים להכין הסעודה לבני העיירות, וגם לדבריו מאי מקשה הש"ס על ר' חנינא דגם בחל ביום השני וביום החמישי יקדימו ליום הכניסה שלפניו ואם איתא דמכינים מאתמול מהיכי תיתי דיקדימו ליום הכניסה הקודם, וכן קשה מדברי הירושלמי (הלכה א') דבעי למילף מדברי ר' חנינא לענין מלאכה בפורים על כרחך שמכינים בפורים עצמו.

נ) אמנם לענ"ד נראה לפי מה דאמרינן בתענית (י"ח ב') דיום י"ג יום נקנור היה עיי"ש, ולפי מה דאמרינן בר"ה (י"ט ב') דר"מ ס"ל לא בטלה מגילת תענית מש"ה קתני שפיר במתני' חל להיות ברביעי מקדימין ליום שני ולא קאמר דידחו ליום שלישי שהוא יום התענית דסתם מתני' ר"מ ולא התענו כלל ביום שלישי שהוא יום נקנור. ועין בר"ן בסוגיא דתענית הנ"ל.

נ"א) ואין להקשות דא"כ איך קאמר במתני' חל להיות בשבת כפרים ועיירות מקדימין ליום הכניסה ואמרנו למעלה באות ל"א דלא חשו בזה לחששא דחמץ משום דמתענין אז תענית אסתר ויודעים שאין פורים ביום התענית, ואם הוא ר"מ דסתם מתניתין דס"ל לא בטלה מגילת תענית הלא לא מתענין כלל, דזה אינו שיש לומר כיון דבימי מרדכי ואסתר קודם מעשה נקנור נהגו להתענות כמו שהתענו ביום המלחמה ע"כ גם עתה אחרי שבטל יום טוריינוס שהיה חג לפנים כסוגיא דתענית הנ"ל היו מתענין ביום י"ב, מש"ה בשחל בשבת דיום חמישי הוא יום הי"ב שפיר מתענין גם אם לא בטלה מגילת תענית, וגם הש"ס בריש מכילתין דמתרץ אליבא דר' יוחנן י"ג זמן קהילה לכל היא צ"ל דהגם דר' יוחנן בעצמו ס"ל בר"ה שם דלא בטלה מגילת תענית ואינן מתענין ביום י"ג זהו משום דקמירינן בריבויא דזמניהם דקאי על ימי מרדכי ואסתר שלא הותקן אז עדיין יום נקנור, קאמר שפיר דיום י"ג שהיה אז זמן קהילה לכל לא צריך לרבוזי, וע"כ אתו הריבויין לי"א וי"ב.

נ"ב) מעתה מיושב אות מ"ז דיש לומר דגם ר' יוסי בר"י סבירא ליה דלא בטלה מגילת תענית משום הכא נהי דלאו הכפרים הסמוכים לפרזים ליכא חששא דחמץ מטעם ממה נפשך דאם חל בחול סעודת פורים מוכיח וכשחל בשבת תענית אסתר

כ"ח [וכנ"ל דמתענין ביום י"ב], מ"מ לאלו הכפרים שסמוכים למוקפין שפיר יש
 שש אם יקדימו דהרי מהסעודה של המוקפין אין שום הוכחה כאות מ"ו, וא"כ אם
 זל ט"ו בשבת דאז יקדימו ליום חמישי שיהיה אז י"ג יום ניקנור שאינן מתענין אז
 ן אם יחול ט"ו ביום רביעי יקדימו ליום שני שג"כ יהיה יום י"ג שאין מתענין בו
 יק מזה חורבא גדולה לענין חמץ, לכן בטלו לגמרי הקדמת הכפרים כדי שלא
 חלק בין כפר לכפר, זהו דעתו של ר' יוסי בר יהודה במה שאומר דבזה"ז אין קורין
 תה אלא בזמנה.

(ג) אמנם בדעת ר' יהודה דס"ל במקום שנכנסין גם בזה"ז מקדימין צ"ל דס"ל
 טלה מגילת תענית, משום הכי לדידיה אין הכי נמי י"ל כקושיית הפרי חדש הנ"ל
 אות מ"ח דאם חל ברביעי אין נידחין ליום שני אלא שקורין ביום השלישי שהוא
 ם התענית וקהילה לכל, משום הכי כדי שלא תחלק בין כפר לכפר תקנו דבכל
 כפרים שאינן נכנסים אין קורין אלא בזמנה, משא"כ במקום שנכנסין דבזה גם
 בני הכפרים שאצל המוקפין ליכא לחששא זו, דאם חל ט"ו בשבת הרי יתענו ביום
 מישי דאעפ"י שהוא יום ניקנור מ"מ איהו ס"ל דבטלה מגילת תענית ויוכיח להם
 תענית שלא יחשבו מפורים דידהו, וכן כשחל ברביעי ובחמישי ליכא ג"כ לחוש
 מידי דלדידיה לא יקדימו כלל ליום שני רק ליום התענית וא"כ ממילא לא יבואו
 כלל טעות, ומיושב היטב אות מ"ו.

(ד) ברם דאכתי חל עלינו חובת ביאור לבאר דעת ר' יוחנן דהרי מבואר בדברי
 דא"ש ז"ל יבמות הנ"ל דר' יוחנן לא חשש להשיב לר"ל על קושייתו במגילה
 שום דבכל מה דעושין כפי מה שהמקומות גורמים לא הוי אגודות אגודות, וא"כ
 פי מה דסבירא ליה לר' יוחנן בסנהדרין (כ"ה א') דאימתי דר' יהודה הוא לפרש
 מצא דגם לת"ק יש חילוק בין נכנסין לאינן נכנסין, וא"כ הדרא קושיית ריש לקיש
 קרי כאן לא תתגודדו לדוכתיה, דהשתא לא שייך לתרץ כתירוץ הרא"ש ז"ל הנ"ל
 אם במקומן אין קורין אלא בזמנה מה שייך לומר דכל אחד עושה כפי שהמקום
 רם וכאות כ"ד, ל"ד, ל"ז.

(ה) אכן אחר העיון לא קשה מידי, דער כאן אין מקום לסברתינו הנ"ל דכל
 במקומן קורין בזמנה איכא משום לא תתגודדו אם יקדימו לקרות בעיר כ"א באלו
 כפרים שסמוכים לעיירות הפרוזות, דכדידהו שפיר צודקים אנו בדברינו דאם
 מקומן חייבים לקרות כמו העיירות הפרוזות יהיה מאיזה טעם שיהיה הרי חזינן
 הפך שבאמת מקומם גורם להם להיות כפרים, משא"כ בכפרים הסמוכים למוקפין
 גם אם אמרינן שאסורים להקדים בביתם לא יחייבם מקומם להיות כמוקפין, נמצא
 בזה הדין לסברת הרא"ש ז"ל הנ"ל דכל מה שנשתנה מחמת המקום ליכא משום
 א תתגודדו, דהרי מוכרח להיות אצלם שינוי בקריאתם דהם ביי"ד ומוקפין בט"ו

וכיון שכן גם אם יקדימו ליום הכניסה ליכא משום לא תתגודדו.

נ"ו ממילא לפי"ז י"ל דר' יוחנן יפרש דברי ר' יהודה לחלק בין נכנסין לאינן נכנסין הוא רק בכפרים שאצל המוקפין, ובכפרים שאצל הפרזים אה"נ גם ר"י מודה דגם במקום שאינן נכנסין מקדימין, וככל המתבאר למעלה דבכפרים שאצל הפרזים בכל אופן ליכא לחששא זו דחמץ.

נ"ז) אך דעודנה קשיא, דהא ר"י ס"ל הלכה כסתם משנה נובסוגיא דתענית הנ"ל מקשה ממתני' זו דמגילה נקראת על ר' יוחנן דאמר הלכה כר' יוסי ומי אמר ר"י הכי והאמר ר"י הלכה כסתם משנה ע"ש היטב]. וגם ס"ל אימתי לפרש וגם ס"ל בסוגיא דר"ה הנ"ל לא בטלה מגילת תענית איך יכלכל דברי ר' יהודה דקאמר אימתי במקום שנכנסין וכו', דהא לפי כל הנ"ל מבואר מוכרח דס"ל לר"י בטלה מגילת תענית, וכיון דקתני אימתי גם ת"ק דאיהו סתים מתני' ס"ל הכי וקשיא לר' יוחנן מדידיה אדידיה.

נ"ח) אולם הנה עיקר סוגיא דתענית הנ"ל דפריך על ר' יוחנן דאמר שם הלכה כר' יוסי מסתם מתניתין דמגילה לכאורה צ"ע טובא, דהא בהדיא אמר ר' יוחנן בריש מכילתין דמגילה זו דברי ר' עקיבא סתימתאה וכו' אבל חכמים אומרים אין קורין אותה אלא בזמנה, משמע בפשוט דכונת ר"י למימר דאין הלכה כסתם משנה זו, דאלת"ה מאי נפק"מ לנו ממה דחכמים אומרים, וזה עדיף ממה דאמרינן בב"ק (ע' א') כסתם יחידאה לא אמר, עיי"ש בתוס' דלא אמרינן כן אלא בסתמא נגד סתמא, דבכאן הרי ר' יוחנן בעצמו אומר שחכמים פליגי על משנה זו, וכמו שכתב רש"י ז"ל שם דהכי גמיר ר' יוחנן מרביה דמתני' ר' עקיבא אמרה. וכיון דחכמים פליגי עליו ודאי אין הלכה כר"ע מחביריו.

נ"ט) אמנם בפשטא נראה דס"ל להש"ס נהי דבגוף הדין של ההקדמה לכפרים פליגי רבנן עליה דר"ע מ"מ במה דמסיים המשנה אעפ"י שאמרו מקדימין וכו' מותרין בהספד ובתענית זהו בודאי אליבא דכולי עלמא, ואם היו רבנן מודים לר"ע בדין הקדמה היו מודים גם בדין זה דמ"מ מותרים בהספד ובתענית ועל כן מקשה שפיר דלר"י דפסק כר"י דבכ"מ שכתבו במגילת תענית דלא לאתענאה בהון אסור מלפניו איך משכתת לן דין זה דמותרים בימים אלו בהספד ותענית.

ס) מעתה לפי"ז להאיכא דאמרי דברישי מגילה שם דזו דברי ר"ע וכו' אבל חכמים אומרים בזמן הזה הואיל והכל מסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה ודאי מיושב אות נ"ז, דהרי ביארנו בעזה"י דכל הטעם דחכמים שאמרו בזה"ז אין קורין אלא בזמנה משום חששא דחמץ הוא משום דסבירא להו לא בטלה מגילת תענית

מצא דאדרבא מפני שידע ר' יוחנן דיקשה לדידיה ממתניתין זו דמגילה בא השמיענו דהן אמנם ממשנה זו משמע דבטלה מגילת תענית מ"מ קבלה בידו דאין הלא דברי יחיד וחכמים פליגי ע"ז מפני דס"ל לא בטלה מגילת תענית, וכיון ע"ז גופא הודיע קבלת רבותיו אין להקשות עליו ממשנה זו — רק דבעיקר קשה פי' הלשון הראשון של ר' יוחנן דרבנן פליגי רק אדרש דזמן זמנא זמניהם משמע עכ"פ בעיקר הדין דגם בזמן הזה היו מקדימין אם היו דורשים לדרשא זו גם רבנן ודיים כזה ולר' יוחנן דאמר לא בטלה מגילת תענית וגם אימתי לפרש תמוה טובא ג"ל דאיך יש מקום לומר דגם במוקפין במקום שנכנסים מקדימין הלא כזה ליכא ברא לבטל החששא דחמץ.

(א) אמנם באמת גם זה מיושב דהנה באמת יש לעמוד במה דפריך הש"ס במגילה עם על הלשון הראשון של ר' יוחנן, מיתבי אר"י אימתי וכו' אבל בזמן הזה הואיל הכל מסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה, ר' יהודה אליבא דמאן, אילימא ליבא דר' עקיבא אפילו בזמן הזה איתא להאי תקנתא, אלא לאו אליבא דרבנן בזמן שהשנים כתיקונן וישראל שרויין על אדמתם מיהא קרינן, ומסיק, תיובתא דר' יוחנן תיובתא עיי"ש, ואמאי לא מתרץ דגם לר' יוחנן הוי קשיא קושית ר' אשי מר' יהודה דברייתא אר' יהודה דמתני' ולא בעי לתרץ חדא כר' יוסי בר' יהודה אלא רמי הבריתא מקמי מתניתין ולמה צריך להסיק בתיובתא.

(ב) אלא דהוא הדבר אשר דיברנו דאדרבא היה פשיטא לה להגמ' דר' יוחנן מסמי מתניתין מקמיה הבריייתא דאל"כ תקשי לדידיה אות נ"ז הנ"ל דאיהו לשיטתו דס"ל א בטלה מגילת תענית אין טעם וסברא להקדים המגילה גם בזה"ז וככל הנ"ל. הכי שפיר מקשה מבריייתא ומסיק בתיובתא.

(ג) והנה לפי מה שנתבאר דכל טעמו של ר' יוסי בר"י דבזמן הזה אין קורין אותה אלא בזמנה הוא משום דס"ל לא בטלה מגילת תענית, נראה לומר פרפרת נאה עזה"ת דר' חנינא שאמר טעם להקדמת הכפרים אינו רק טעם על מה שהיה נהוג פנים אלא דר' חנינא לשיטתו בר"ה (י"ח ב') ובירושלמי תענית (פ"ב הי"א) דס"ל רב, בטלה מגילת תענית, ומשום הכי נוהג דין הקדמת הכפרים גם בזמן הזה.

(ד) לפי המבואר באות נ' יתישב לנכון לשון המשנה דקתני מגילה נקראת בי"א ב"ב י"ג י"ד ט"ו וכו' כיצד חל להיות אחר השבת וכו', ושאלני אחד מהלומדים הי"ו כל בכא זו דחל להיות בשני ובשלישי וברביעי היא מיותרת דאם היה מתחיל חל להיות בחמישי שישי שבת אחר השבת כבר היה מצוייר כזה כל הימים האלו י"א ב"ב י"ג י"ד ט"ו, — אולם להנ"ל מיושב זאת היטב דמהו דתימא בחל ברביעי

שידחו ליום התענית קמ"ל דידחו ליום הכניסה, והא גופא קמ"ל דלא בטלה מגילת תענית.

[עיי' עוד בשו"ת בית זבול למרן הגהמ"ח חלק ג' סימן כ', שם כתב תמצית מהדברים שכתב כאן, וכאן באו הדברים בהרחבה כראוי. ת.ה.].

מערכה זו הומצאה לידינו ע"י נכדו הרב זבולון זק"ש שליט"א, ר"מ ישיבת "בית זבול", ותח"ח לו.